

DÍLO JOHANNA LEOPOLDA BURKHARDTA (1673–1741)

Loketská varhanářská škola

Období baroka po skončení třicetileté války znamenalo velký rozvoj varhanářství a varhanní hudby. Pomáhala k tomu výstavba nových chrámů a klášterů. Již v sedmnáctém století se objevila celá řada zručných varhanářů, kteří budovali velké varhanní stroje. Pro nové kostely v Praze a na venkově vyráběli varhany, které měly nahradit staré sešlé nástroje. Stavěli je mistři pražští i mimopražští, z Čech i z ciziny. Mezi nejstaršími známými barokními varhanářskými mistry bychom našli také několik jmen ze západočeského Lokte. Loketská varhanářská škola se dokonce stala společně s brněnskou varhanářskou školou v době baroka pojmem.

Zakladatelem loketské varhanářské školy byl Abraham Starck (1659–1709), syn loketského řezníka a pozdějšího purkmistra. Kromě varhan v loketském kostele sv. Václava postavil například varhany v bazilice Nanebevzetí Panny Marie v Praze na Strahově, v kostele sv. Jakuba v Praze a v kláštorech Sedlec u Kutné Hory, Plasy a Zlatá koruna.

Dílo Johanna Leopolda Burkhardta

Jedním ze žáků Abrahama Starcka byl loketský měšťan Johann Leopold Burkhardt (1673–1741). Přímo v Lokti zbudoval po velkém požáru z ledna 1725 nové varhany pro tamní kostel sv. Václava. Tento nástroj se zachoval dodnes a po opravách z let 1989 a 2010 (prováděna bavorským varhanářem Stefanem Heissem z Illertissenu) je využíván i koncertně.

Johann Leopold Burkhardt se nicméně proslavil stroji stavěnými pro kostely v Praze a po celých Čechách. Nejčastěji jsou jmenovány varhany v klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Kladrubech u Stříbra (1728), v kostele sv. Jana Křtitele v Manětíně (1719), v kostele sv. Benedikta při premonstrátské zaniklé koleji sv. Norberta na Starém Městě pražském (1715), kostele sv. Mikuláše na Starém Městě pražském (????) a děkanském kostele Proměnění Páně v Táboře (1727).

Němčické varhany

V našem regionu jsou dílem Johanna Leopolda Burkhardta bývalé varhany postavené roku 1717 pro starý přeštický kostel. V roce 1840 byly prodány na plánické panství a dnes se nacházejí v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Němčicích. Jedná se o varhany, na které hrál přeštický rodák Jakub Jan Ryba. V roce 2018 vznikl za účelem záchrany němčických varhan zapsaný spolek nazvaný „Spolek na záchranu němčických varhan“. Pořádá akce a sbírky s cílem získat finanční prostředky na obnovu vzácného historického stroje. Více informací na <https://nemcickevarhany.webnode.cz/varhany/>.

Varhany v klášterním kostele v Kladrubech

Z dalších Burkhardtových nástrojů si zaslouží pozornost především varhany v klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Kladrubech u Stříbra. Vznikly v letech 1726–1728 a podnětem k jejich postavení byla barokní přestavba tohoto chrámu. Varhanní skříň byla

navržena architektem Janem Blažejem Santinim, stavitelem nového kostela. Pro Santiniho tvorbu je typický styl zvaný „barokní gotika“ – propojení prvků baroka a gotiky. Jedním z nejznámějších příkladů je právě kostel Nanebevzetí Panny Marie v Kladrubech. Přesně v duchu své barokně gotické architektury navrhl Santini také varhanní skříň. Johann Leopold Burkhardt do ní postavil dvoumanuálový nástroj se 24 rejstříky. Umělecká dvojice Santini-Burkhardt je autorem i menších chórových varhan z téže doby, přestěhovaných ve 20. století do kostela Všetech svatých na Pražském hradě. V případě hlavních varhan se jedná o výjimečnou zvukovou koncepci nástroje. Na hlavním stroji jsou umístěny pouze základní principálové rejstříky ovládající mistrně mimořádně dlouhý prostor chrámu. Zvukově subtilnější, avšak neobvykle velký pozitiv skrývá barevné bohatství nástroje v podobě flétnových a smykavých rejstříků v základní a čtyřstopé poloze.

Varhany byly v roce 1996 šetrně restaurovány varhanářem Dušanem Doubkem. Mimořádně autentický a barevný zvuk varhan mistra Johanna Leopolda Burkhardta působí v chrámu majestátně a velmi působivě. Kladrubský stroj patří k největším a nejzachovalejším varhanům českého baroka. V roce 1998 vydal Supraphon v rámci řady „Historické varhany Čech“ kompaktní disk s nahrávkami kladrubských varhan, představujícími díla jihoněmeckého skladatele předbachovské éry Johanna Pachelbela (1653-1706), Burkhardtova současníka.

Varhany v kostele sv. Jana Křtitele v Manětíně

O vzniku varhan postavených roku 1719 pro kostel sv. Jana Křtitele v Manětíně se v pramenech uvádí: *„Na kruchtě postaveny byly varhany hlučné, kunstovné a slavné, že i od jinad rozumnější muzikanti a dobré muziky milovníci, aby je slyšeti mohli a zkusit i přicházeli. Zhotovil je varhanář loketský Leopold Burghart za devět set rýnských, nečítaje ozdobu malířskou. A jakož paní hraběnka obzvláštní milovnice nábožné muziky jest byla, neb sama osobně častokráte nejen posloucháním, ale i zpíváním – čemuž výborně rozuměla – se kochávala, tak i potřebné nástroje, instrumenta musikální do téhož chrámu Páně: housle, brače, violou, fagot, lesní trouby i polní s bubny jest opatřila, vznešeného varhaníka a komponistu neb skladatele figurálních písní a zpěvu z kláštera cistercienského řeholníka jménem Mauritia Vogt, do Manětína povolala, který zde mnohé pěkné mše svaté a jiné přes celý rok potřebné církevní písně složil, a mládež k tomu přivedl, že prospěch jejich kterémukoliv krajskému městu se přirovnati může.“* Dnes jsou barokní varhany v manětínském kostele sv. Jana Křtitele pěkně opravené.

Neznámý osud tábořských varhan

Osud Burkhardtových varhan postavených v děkanském kostele Proměnění Páně v Táboře není znám. Tento nástroj byl totiž v roce 1895 nahrazen novými varhany od vyhlášené místní firmy Čeněk Skopek.

Varhany v Hrádku nad Nisou

Varhany pro kostel sv. Benedikta při premonstrátské koleji sv. Norberta na Starém Městě pražském postavil původně roku 1654 známý varhanář Hieronymus Artman, měšťan z Nového Města pražského. Již tento nástroj byl považován za mimořádné dílo. V letech 1714–1715 nicméně postavil Johann Leopold Burkhardt za 733 zl. 58 kr. varhany nové. Vokální i instrumentální hudbu na kruchtě kostela sv. Benedikta obstarávali sami studenti koleje sv. Norberta, a proto byly na varhanní hru kladeny vysoké požadavky. Burkhardtovy varhany se v kostele udržely až do zrušení koleje a kostela císařem Josefem II. v roce 1785. Poté byly prodány do Hrádku nad Nisou, kde je roku 1788 v kostele sv. Bartoloměje opět zprovoznil varhanář Johann Gottlieb Tamitius ml. ze Žitavy, příslušník proslulé varhanářské rodiny. V hrádeckém kostele sv. Bartoloměje se Burkhardtovy varhany nacházejí dodnes. Pražský kostel sv. Benedikta, kde stály původně, byl prodán a v roce 1792 zbořen. Stejně jako v Němčicích, také v Hrádku probíhají sbírky a akce na záchranu zdejších historických varhan: <https://www.hradek.eu/page4.aspx?zaz=898-28995>.

Úprava varhan v kostele sv. Mikuláše na Starém Městě

V Praze je Johann Leopold Burkhardt zmiňován také v souvislosti s varhany v benediktinském kostele sv. Mikuláše na Starém Městě pražském. Stejně jako v případě kostela sv. Benedikta, také zde navazoval na práci Hieronyma Artmana. Tentokrát však nestavěl varhany nové, ale pouze upravoval původní varhany pro potřeby nové doby. Po jeho úpravě byl řízný zvuk varhan při konání jitřních hodin a chval o půlnoci slyšet až u Týnského chrámu.

Mgr. Jiří Sankot